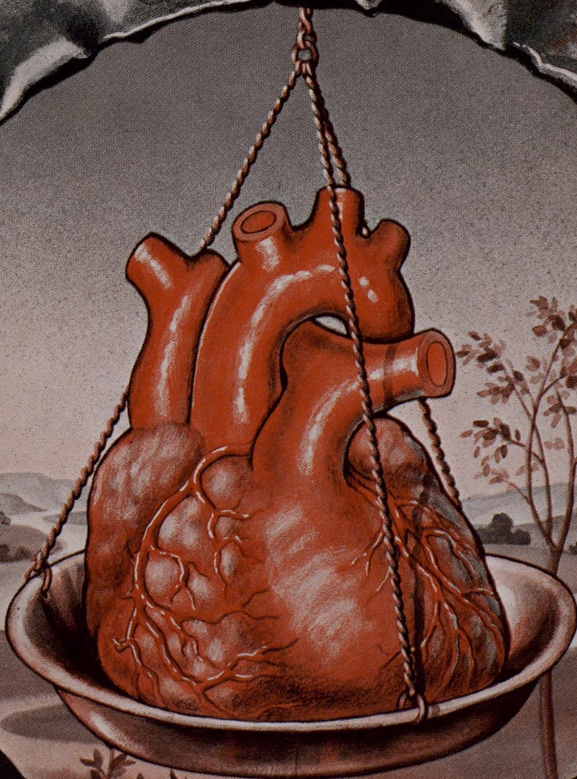

OSLO
NYE

Central Teatret

Kjøpmannen i Venedig

PH

trinken godhet
ydmytelse, aksept
dattestyken, bli
kritisk.

Sch.: anklager
ide krisen, høyde
slave, griskhet etc
HGVN.

resultat
av festtrykk. Jessica
adm. program.

Kjøpmannen i Venedig

Vi vil gjerne ta et solid utgangspunkt. Vi vil spille stykket slik det er. Vi vil etter beste evne spille slik dikteren har ment det.

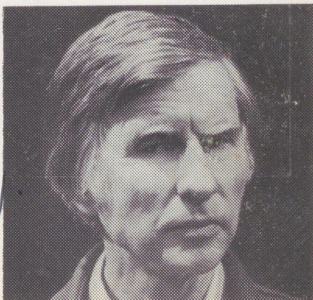
Men så viser det seg at Shakespeares stykker oppfører seg som levende vesener. De forandrer seg ustanselig. De er ikke de samme i dag som for ti år siden. Vi blir fristet til å påkalle Einstein og relativitetsteorien og erkjenne at vi ikke kan si noe om hva som egentlig står i dem, hvis vi ikke forteller hvor vi befinner oss på kloden, og hvilket tidspunkt vi uttaler oss om.

Hamlet var en romantisk drømmer i romantikken, en ung revolusjonær i opprør mot et kapitalistisk samfunn i Moskva 1917, en ufjelg Hippie i opprør mot konvensjonene i England på 60-tallet, Shylock er ikke den teaterskurken han engang var, men heller ikke den hjertegripende lidende figur han var like etter krigen. Shakespeare har blant annet beskrevet sammenhenger mellom angst og aggresjon, slik Freud i vår tid har beskrevet dem psykologisk, og slik vi ser av avisene at det må være mellom Israel og dets naboer. De unge mennene i Venedig er ikke de noble ynglinger de kanskje var for femti år siden, men et sammensatt jet-set med felles lyst på livet, men ellers med høyst forskjellige motiver. Når vi altså betrakter dem idag, og her.

Det er vel disse egenskapene ved Shakespeare som gjør at teatrene verden over vender tilbake til ham igjen og igjen. Alt som er skjedd i teaterkunsten er blitt uttrykt i måten å spille Shakespeare på. Ettersom tingene hender med verden og oss selv, er det stykker vi ikke har gitt akt på noen år som byr seg frem og taler om akkurat dette.

Fremdeles prøver vi å spille stykket slik det er. Men altså her i Centralteatret, i aften.

Lake skal ikke
seg godt på
skoleforestillinger
Satholv Halle

Njónmána tilkynning

Þessi tilkynning er um fjórða ársfundinn sem hefur verið haldinn á milli Njónmána og Njónmána. Fundurinn var haldinn í gær og var hann mjög frjósamlegur. Þar var fjallað um margvísleg mál og ástæður. Fundurinn var haldinn í gær og var hann mjög frjósamlegur. Þar var fjallað um margvísleg mál og ástæður.

Ellen Horn og Unni Evjen.

Jødiske bosetninger

og forretningsmenn i Europa kjenner vi helt fra antikken.

Det feudale system i middelalderen forbød bøndene å eie jord, t.o.m. huset de bodde i og hindret dem i å arbeide med jorden.

De strikt religiøst organiserte laugene utelukket jødisk medlemskap og jødene ble derved hindret i utøvelsen av ethvert håndverk.

Det lateranske konsil i år 1179 forbød de kristne å låne ut penger mot renter. De som trosset dette forbudet fikk ikke lov til å bli begravet i vigslet jord. Derved ble jødene, takket være omstendighetene, tvunget til å gripe til den mest foraktede og minst populære livsernæring — pengeutlån, det eneste yrke som ennå var åpent for dem.

Det samme konsil forbød dem å bo sammen med kristne, hvilket senere førte til opprettelsen av en ghetto i år 1516 i Venedig. Mange byer fulgte etter.

Det andre lateranske konsil velsignet jødene med en ny fornedrelse, fra år 1215 måtte de bære et synlig tegn på sin jødedom, et gult merke, senere et gult eller rødt hodeplagg for å hindre dem i å lure seg inn i laugene, utøve de for dem forbudte yrker, eller ha intim omgang med kristne kvinner. Første gang vi hører om ordningen var da en arabisk fyrste krevet at alle annerledes troende skulle bære et tegn som skilte dem fra muhammedanerne.

I rennesansens England var jødisk religionsutøvelse forbudt.

I 1594 ble dronning Elisabeths jødiske livlege Lopez henrettet for høyforrederi. Anklagen var antakelig falsk.

Samme år hadde Cristopher Marlowe stor suksess med skuespillet «The Jew of Malta», der hovedpersonen er en ensidig skurkaktig jøde.

I 1595 var det optøyer i London med tydelig rasistiske trekk, og folk vi idag ville kalle fremmedarbeidere ble mobbet på gatene. Dette kan ha vært elementer som fikk Shakespeare til å velge en jødisk hovedperson i «The Merchant of Venice», som antakelig ble skrevet i 1596.

William Shakespeare og hans teater

Første gang vi hører om Shakespeare er da han i Elizabeth-tidens London nevnes av en av de etablerte dramatikerne som «... en oppkomling av en kråke, som har pyntet seg med våre fjær og innbiller seg at han er den eneste scenerysteren (the only Shake-scene) i landet.» Shakespeare hadde som omreisende skuespiller lært seg teater innenfra — han var ikke akademiker som sine samtidige forfatterkolleger.

Vi vet lite eller ingenting om hans liv, men det som står fast, er at han i løpet av ca. 20 år skrev bortimot 40 skuespill, og at han gjennom sine skuespill skildret livet og menneskene med slik innsikt at lesere og teaterpublikum siden til alle tider og over hele verden har kunnet le og gråte av stykkene hans.

Publikumsinteressen for teater var enorm i renessansens England. Fra det første ordentlige teater ble bygget i 1576 (The Theatre) til dronning Elizabeth I døde i 1603, var det hele fem *public theatres* i London, enda byen bare hadde bortimot 200 000 innbyggere. Det viktigsete av dem ble The Globe, og det er dette teatret vi forbinder med Shakespeares navn. Her ble alle hans stykker spilt i tur og orden — av hans eget teaterkompani, The Chamberlain's Men (som fra 1603 under kong Jacob I ble til The Kings Men).

Teatret i Elizabeth-tiden var et virkelig *folketeater*. Alle lag av folket — fra adelen og rike handelsmenn til studenter, håndverkere, tjenere, soldater, sjømenn, tjuer og kjeltringer — alle strømmet til teatret. Noen gikk for å more seg, andre for å oppleve ordets poesi og skjønnhet, atter andre for å oppleve «action» — Shakespeares stykker hadde alt! For ham var intet menneskelig fremmed — «All the world's stage and all the men and women merely players...». Han skildret morderisk ondskap og kynisk maktbegjær like overbevisende som han viser oss romantisk kjærlighet og menneskelig generøsitet — for ikke å snakke om burlesk og grovkornet humor. Det lå et program i teatrets navn: The Globe! Og når folk gikk i teater,

William Shakespeare.

Arne Lie som Shylock.

Kjøpmannen i Venedig

av

William Shakespeare

Gjendiktet av André Bjerke

Regi: Barthold Halle

Dekor: Hans Petter Harboe

Kostymer: Grethe Wang

Musikk: Jan Thoresen

Regiassistenter: Vladimir Smid/Anne-Karen Hytten

I rollene:

Antonio	HELGE REISS
Bassanio	IVAR NØRVE
Gratiano	GARD ØYEN
Salarino	ØYSTEIN WIIK
Lorenzo	ANDERS HATLO
Shylock	ARNE LIE
Dogen av Venedig	KNUT M. HANSSON
Fyrsten av Marokko	JAN HUSE
Fyrsten av Aragon	ODDBJØRN HESJEVOLL
Lancelot Gobbo	ULF WENGÅRD
Gamle Gobbo	
Tubal	
Leonardo	JAN HUSE
Stefano	UNNI EVJEN
Portia	ELLEN HORN
Nerissa	MARIT SYVERSEN
Jessica	MICHAELA SPANDOW
Frøken Morian	
Musikanter:	Kalle Helgesen og Jan Thoresen

Inspisient:	Zbigniew Pienizny
Suffli:	Didi Stig
Rekvisitter:	Marianne Løkholtm/Pearly Grindvold
Masker/parykker:	Per Hansen
Scenemestre:	John-Erik Jensen/Jostein Sund
Lysmestre:	David Siebert/Vidar Elton

Fra venstre: Knut M. Hansson, Unni Evjen og Ellen Horn.

Gjendiktning

Forfatterinnen Bjørg Jønson gjenga i Farmands gullnummer en samtale hun hadde med André Bjerke, som har gjendiktet «Kjøpmannen i Venedig». Bl.a. spurte hun Bjerke om han skiller mellom oversettelse-gjendiktning.

— Det gjør jeg nok, selvom de har mye felles. For eksempel: Hovedverkene i eldre verdenslitteratur lar seg i det hele tatt ikke oversette, de må gjendiktes fordi teksten er i bundet form.

— Og Shakespeare?

— Ja, da må du faktisk kunne endel for å gi deg ut på det. Blant annet må du kunne en del om den tiden du beveger deg i, du må ikke plumpe i for mange anakronismer, f.eks. må du vite litt om det man vanligvis forstår med kulturhistorie. Og såne ting som duell-regler, det duelleres meget hos Shakespeare.

— Og du må vite mye om blomster, ikke sant?

— Om botanikken på 15- og 16-hundretallet. Der er jeg selv blitt arrestert av Norges eneste virkelige Shakespeare-kjenner blant botanikerne: professor Nordhagen, som har skrevet artig essay om blomstene hos Shakespeare.

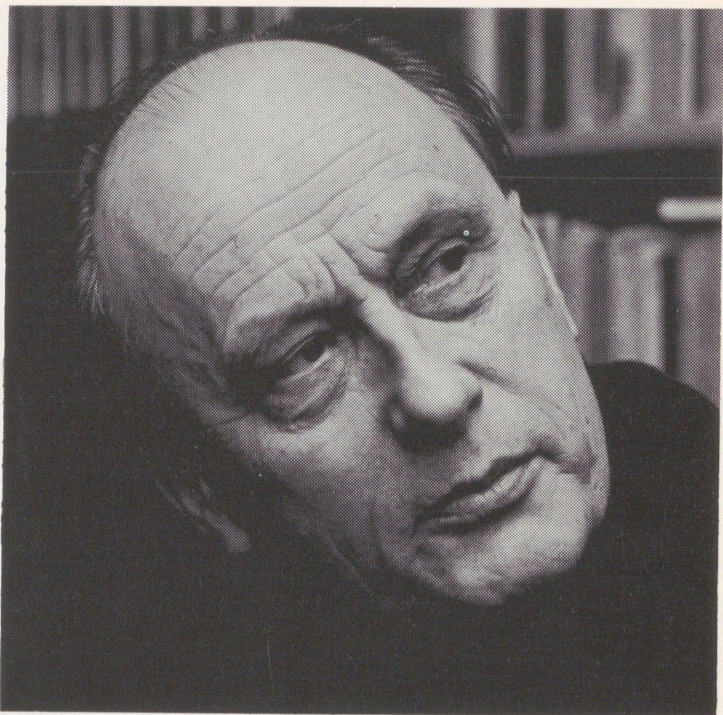
— Du må også vite noe om klesmoter på Shakespeares tid, skikker, den tekniske standard, hvilke vitenskapelige ting som var oppdaget, man må f.eks. ikke innføre blodomløpet, for blodomløpet «eksisterte ikke» dengang. Det ble først oppdaget av Harvey flere år etter at dikteren var død! Altså må man ikke sånn som en norsk gjendikter gjorde det i en passasje i «Helligtrekongersaften», la Malvolio, som går med stramme strømpebånd, si at «de hemmer blodomløpet».

— Men når du kommer til stilkravene, finner du det vanskelig å underordne deg andre dikteres egenart?

— Jeg synes det er dét som er selve gleden: at når du identifiserer deg med en svunnen tid, virkelig finner frem til et slags ekthetsforhold. Det byr meg veldig imot det som av og til skjer med moderne teater, at man moderniserer klassikeren.

— Men Shakespeare er også vår samtidige er det blitt sagt?

— Jeg er helt enig i dette som en kjent polakk har uttalt, men for at han skal bli vår samtidige, må vi også gjøre oss til *hans* samtidige, nemlig ved å leve på 15- og 16-hundretallet,

André Bjerke.

det er ingen grunn til å la Ofelia ta drosje.

— Problemet «ordspill» hos Shakespeare?

— Ihvertfall inntil 1600 da han skrev «Hamlet», utfoldet ordspilleren seg like friskt i prosa-partiene som i vers-dialogene, og disse ordspillene muliggjøres da av det som heter homonymy i sproglæren, altså likelydens ord. I «En sommernattsdrøm» skal Lysander og Hermia finne seg et sovested, og Lysander vil ligge ved sin elskedes side, men Hermia vegrer seg på grunn av sin jomfrudom. Han bedyrer sine gode hensikter ved å overbevise henne med et dobbelt ordspill: «Oh, take the sense, sweet, of my innocence. Then by your side no bedroom my deny. For lying so, Hermia, I do not lie».

Da må dikteren legge vekk ordboken. Og isteden lytte til et rennesansepar som vandrer i Nordmarka:

Du misforstår meg rent. Forstå meg *rent!*
Så del din seng med meg som med en bror,
og skjønt jeg ligger, står jeg ved mitt ord.

Fra venstre: Helge Reiss, Gard Øyen, Anders Hatlo og Ivar Nørve.

William Shakespeare og hans... *Fra side 6*

ville de ha valuta for pengene —! Shakespeares stykker er derfor ingen enaktere, men helaftens skuespill i fem akter.

Han begynte med å skrive krønikespill — skuespill som handlet om rosekrigene i England, med bakgrunn i romersk historie. Vi husker at England hadde slått den spanske Armada i 1599, og nasjonalfølelsene svulmet! Krønikespillene danner en Englandshistorie på tilsammen halvannet hundre år, men var samtidig innlegg i den dynastiske strid som hadde foregått siden rose-krigene. De gjorde sitt til at Shakespeare vant ry og anerkjennelse hos dronningen og adelen og senere hos Jacob I.

Men mot slutten av 1590-årene skrev Shakespeare de fleste av sine kjente komedier, deriblant «Kjøpmannen i Venedig» (1595). Men først skrev han en tragedie, «Romeo og Julie», som hører med til mesterverkene. De mest kjente av komediene er «As You Like It», «Helligtrekongersaften», «En sommernatts drøm» og «Troll kan temmes».

I begynnelsen av 1600-tallet kom så en rekke store tragedier: «Hamlet», «Othello», «Macberth» og «King Lear».

Da han flyttet tilbake til sin fødeby, Stratford-on-Avon, mot slutten av sitt liv, skrev han eventyrspillene «The Winter's Tale» og «The Tempest».

To the Reader.

This Figure, that thou here seest put,
It was for gentle Shakespeare cut:
Wherein the Grauer had a strife
with Nature, to out doo the life:
O, could he but haue drawne his wit
As well in brasse, as he hath hit
His face, the Print would then surpass
All, that vvas euer writ in brasse:
But, since he cannot, Reader, looke
Not on his Picture, but his Booke.

B. I.

MR. WILLIAM SHAKESPEARES COMEDIES, HISTORIES, & TRAGEDIES.

Published according to the True Originall Copies.

LONDON

Printed by Isaac Iaggard, and Ed. Blount. 1623

SVART MAKKER

— en virkelig grøsser

På OSLO NYE i Rosenkrantzgt. foregår det mystiske ting. En dukke som gir fra seg en liten melodi — to naive svindlere som er ute på prøve — en blind pike — en mesterhjerne og et vakkert lik er ingrediensene som finnes i Frederick Knotts nervepirrende thriller «SVART MAKKER». Ja, det er så det går kalt nedover ryggen på en...

Det er svært sjelden teatrene spiller grøssere, men når man først finner et stykke som er skåret til på en raffinert og fremfor alt spennende måte, kan man nesten ikke by på bedre underholdning.

«SVART MAKKER» står Trond Lie ansvarlig for, også for oversettelsen, og han har bl.a. Kjersti Døvingen, Sverre Holm, Arne Aas, Egil Åsman som brikker i et spill som så og si går på nervene løs — også for tilskuerne.

Vårens virkelige grøsser — «SVART MAKKER».

Bevaringssamlingen
Kjøpmannen i Venedig : av William

22g032624